

FADIL ZEÇIRI

BIBLIOTEKA
SHTETIT

8JH-32

Z 48

DHËMBI I TRETË

TREGIME

85H-32

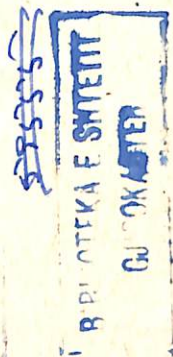
248

FADIL ZEQRIRI

R

DHËMBI I TRETË

Tregime

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

Redaktor: *Tatjana Haxhimihali*

Piktor: *Safo Marko*

Tirazhi 5000 kopje

Format 70x100/32

Stash: 2204-65

Shtyp. NISh Shtypshkronjave «MIHAL DURI»

Stabilimenti «8 NËNTORI» — Tiranë, 1972

RRUGA E FUNDIT E NJË LANXHE

Dy rrema binin herë pas here në ujë duke lëshuar një tingull të butë e monoton. Futeshin dy-tri pëllëmbë thellë e që aty dilnin prapë mbi sipërfaqe si për të marrë më tepër vrull që sërishmi të binin me forcë më të madhe.

Ishte natë e qetë. Yjet e reflektuara në gjoks të detit e bënë sipërfaqen e tij të dukej si vazhdim i kupës së qiellit. Rremat herë pas here godisnin mbi këtë ujë duke i prishur qartësinë. Por uji përsëri kthjellohej e yjet sikur mbinin përsëri nga fundi i detit.

Varkëtari, një burrë me shpatulla të fuqishme dhe me krahë që ngjanin si shtesa të rremave që shtrëngonte, me duar tërë kallo, u jepte atyre me tërë forcën duke lëshuar herë pas here një ofshamë që pasonte zhurmën e rremave në ujë. Fytyra e tij e përzhitur nga erërat e detit e me rrudha të njomura nga djersët, shprehte një egërsi të çuditshme.

Vetëm errësira dhe yjet e ndritshme qenë dëshmitarë të asaj egërsie. Lanxha e mbushur me pjesë rezervë për fenerë, me kavo, pinca, darë e sharra për riparimin e tyre, shkonte drejt një feneri të

largët në sfondin e zi si pendë korbi, në malin përbri. Ai fener, po të mos shuhej e të ndizej me intervale të caktuara, edhe feneristit, që tani ngiste lanxhën drejt tij, me siguri do t'i dukej si një yll i ulur në sipërfaqe të detit.

Feneristi voziste drejt fenerit dhe mendonte. Gjithmonë, kur nisej drejt fenerëve, ditën ose natën, për të bërë riparime të çastit, ose për t'u hedhur gaz, ai rrinte me shpinë nga fenerët, por me zemër kishte qenë gjithmonë me ta.

E kjo kishte arësyet e saj. Fenerët digjen vetë që jeta të vërshojë nëpër dete, ngushtica e gjire... Ata vendosen mbi shkëmbinj të nënujshëm, mbi vaporë të mbytur, nëpër cekina e ngushtica që vaporët të mos përplasen, që pjesa e tyre e nënujshme të mos çahet. Ata shuhen e ndizen me intervale të caktuara si puna e zemrës së njerëzve. Këtë e di më mirë nga të gjithë feneristi. Po pse është kaq i zymtë?

E quajnë Thanos, po të gjithë e kanë thirrur dhe e thërrasin fenerist. Zanatin e mësoi me të vjedhur. Disa thonë se e ka mësuar te feneristët e ishujve të Dalmacisë, disa të tjerë thonë se e mori nga mjeshtri i tij i mëparshëm që e kishin sjellë nga jashtë për mirëmbajtjen e atyre pak fenerëve që kishte vendi para çlirimit. Mjeshtri vdiq. Tërë fenerët e vjetër edhe ata të rinjtë, që u ndërtuan nga pushtuesit fashistë i mbetën Thanos për t'i mbikqyrur. Ai ishte mësuar shpesh me detyra të pavarura. Feneristi kujdesej me shpirt për ta. Kush nuk i do mbrojtësit e jetës? I bëhej zemra mal kur dëgjonte se filan motobarkë, që e zuri furtuna, shpëtoi në saje të fenerit pa u përplasur në breg, se vaporit i pasagjerëve i ardhur nga Bari kaloi pa dalë në cektinë përmes kanalit të thelluar, të piketuar me fenerë etj. Po ki-

shte edhe raste të tjera që feneristit i priteshin fuqitë e i mbeteshin duart mbi rrema. Lanxha e tij lëkundej si e pirë nga dallgët e larta që krijonin elikat e fuqishme të anijeve luftarake. Ato sillnin topa, predha e municione. Feneristi e dinte përse duheshin ato armë. Nga porti ku shërbente shihte anije të mëdha me flamurë të huaj. Në barkun e bëshëm, të pangopur të tyre kishte bakër, bitum, naftë e grurë. E dinte ku shkonin. Të gjithë këta vaporë e anije lufte kalonin nëpër kanalin e ngushtë të piketuar me fenerët e tij. Kjo gjë e mundonte shumë dhe e fuste në mendime të thella. Këto mendime ja shfaqte edhe sekretarit të partisë së celulës. Siç thamë feneristi ishte njeri që luftonte për dritën.

Kishin një kohë të gjatë që po bisedonin të dy me sekretarin në një dhomë përdhese, nën dritën e një kandili, që Thanos i kujtonte dritën e yjeve të mbytura në det.

Nuk po duronte dot më.

— Më lejoni të iki. Është koha kur të gjitha rrugët të shpien në mal — kishte thënë feneristi. Po njeriu i partisë nuk qe ngutur t'i jepte leje menjëherë.

— Është koha kur të gjitha rrugët të shpien në luftë kundra okupatorit — i qe përgjegjur qetë.

— Ç'të bëj që po u shërbej ende fashistëve. Nuk e bëj dot. Më djeg këtu brenda — kishte thënë feneristi dhe i kishte rënë me grusht gjoksit të tij të gjerë.

— Jo, do të qëndrosh edhe ca, sa të fitosh mirëbesimin, pastaj do të të vijë radha.

— Shokët e mi i bëjnë kërmë këmishëzinjtë, ndërsa unë u tregoj anijeve të tyre rrugën e hyrjes dhe të daljes, u hap portat e atdheut, më dëgjon?

— Ti e di që edhe unë kam një punë të mirë në radhët e tyre, po bëj të kundërtën. Lufta nuk është vetëm në mal. . .

. . . Këtë bisedë e kujtonte feneristi edhe tani me duar mbi rremat që uleshin dhe mjegullonin dritën e yjeve të reflektuara në det. Ofshama dilte më qartë nga gjoksi i tij e lanxha rrëshqiste drejt fenerit diku larg në sfondin e errët. Po mendimet s'e linin të qetë. Anijet që vinin nëpër portet tona, ose që largoheshin prej tyre nisën të shtoheshin. Shpesh nga shpatet e maleve vinin krisma. Nga thellësitë e horizonteve të kaltëra dallgët nxirrnin gjëra të lehta, si salvaxhente, në breg, karrige, borsalina etj. Ky është një ligj për detin. Ai gjërat e lehta i ka nxjerrë gjithmonë në breg. Lufta po shtohej në tokë e në det.

Një mbrëmje erdhi një korrier dhe e thirri feneristin. Ishte korrieri ynë. E kërkonte sekretari i celulës.

— Tani erdhi radha jote — i kishte thënë ai. — Duhet prishur fenerët. Këtë më mirë se kushdo mund ta bësh ti. Me këtë veprim të kryer me mjesh-tëri e shpejtësi do të dëmtojmë komunikacionin detar — i kishte thënë sekretari.

— Si t'i prishim? . . . Unë kërkova të dal në mal.

— Lufta jonë kërkon të qëndrosh e të luftosh në det.

— Fenerët i shërbejnë jetës. Unë me këto duar. . .

Feneristi kishte vënë të dy duart e fuqishme mbi tryezë, ashtu të hapura, sikur të deshte të mban-te zemrën në to. — S'e bëj dot. . . Është e vështirë të prishësh atë që bie erë nga djersa jote.

— Edhe vetë lufta i shërben jetës. Edhe vdekja

e shokëve tanë atje lart e këtu rreth e rrotull i shërben jetës. . . — i kishte thënë sekretari.

— Këtë mos ma besoni mua. E kam të vështirë. Kanalet e mia të piketuara me fenerë më janë bërë si rremba gjaku. E kam të vështirë. . . Më dhimbsen.

— Po shokët kur hedhin në erë urat tona e shtëpitë tona, lehtë e kanë? Në mes të tyre ka punëtorë, muratorë, inxhinierë, njerëz të ndërtimeve. Secilit i dhimbset ajo që ka ngritur me duart e tij. Asnjë lloj ure që i shërben armikut të mos mbetet në këmbë!

— Fenerët e mi janë ura për të gjithë.

— Po sot ato i shërbejnë vetëm armikut.

— Nëpër vaporë ka udhëtarë dhe gra e fëmijë.

— Nëpër gërmadhat e shtëpive tona të djegura nga fashistë janë varrosur me mijëra të tillë. Kjo është luftë, shoku Thano. Ne si njerëz, si forca e saj, duhet të kuptojmë drejt dhe thellë. — Sekretari i kishte hedhur dorën në sup feneristit dhe kishin qëndruar për disa çaste në heshtje. Fytyra e Thanos i ngjante një feneri të shuar. Dialogu kishte vazhduar gjatë. Më në fund ai ishte larguar me një mendim të drejtë e me zemër të plagosur. . .

Që prej asaj nate fenerët në det sa vinin e pakësoheshin. Dikujt i futej ujë në bovë, nga një e çarë. Zhytej ngadalë nën dallgë, ndriçonte për disa çaste ashtu, e mandej shuhej përfundimisht. Dikujt i qe thyer llamba e ndriçimit, e bova qëndronte në gjoks të detit, pa dritë, si roja në gjumë.

Shefi i feneristit, një tenente i ri me flokë tërë brilantinë e parfum, i thërriste vartësit:

— Pse s'jep dritë feneri te vaporë i mbytur? Nga humbi feneri i cektinës, folë! . .

— Po ja, zoti tenente, parmbremë bëri det.

Dallgët janë të forta. Fryn murlani. Pastaj edhe pilotët e kundërshtarit i kujtojnë dritë vaporësh e bombardojnë...

— Të rregullohen... Të rregullohen të thashë — çirrej e bërtiste tenentja. Feneristi nisej në punë, por prapë difektet përsëriteshin.

Një herë tjetër e thirri në zyrë. Ishte tepër i zemëruar tenentja. Mbi tryezë kishte vendosur revoletën, sigurisht, jo pa qëllim.

— Për fenerin e hyrjes së kanalit do të më përgjegjesh me kokë... Natën e së shtunës presim një ngarkesë të rëndësishme. Vjen... — Tenentja e kuptoi se po e shkelte, prandaj e ndërroi bisedën. — Po i ndodhi ndonjë difekt fenerit të hyrjes në kanal in kryesor, shkëlqimi i syve të tu do të venitet si flakë kashte. — Në të njëjtën kohë rrëmbeu revolverin dhe e futi në këllëf...

Thanoja u jepte rremave me tërë forcat, ndërsa në vesh i vinin fjalët e tenentes. «Natën e së shtunës»... Kjo ishte pikërisht nata e së shtunës. Lanxha rrëshqiste drejt fenerit në hyrje të kanalit, aty mbi shkëmb në sfondin e errët të bregut malor.

«Pse ta mbyty, i lindi befaz një ide në kokë. Kështu po i mbyty të gjithë. Unë me këto duar i kam ngritur. Sharrë kam. Do të pres spirancën e ta lë të lirë. Vala do ta lëvizë nga vendi pa spirancë, do ta shpjerë tej. Shkëmbi mbetet i mbuluar, përplasja realizohet. Mua kjo më duhet. E kam rrugën e malit. Feneristi ngriti kokën drejt sfondit të maleve që qëndronin me tërë madhësinë e tyre». Po, po nuk do ta mbyty. Sharrë hekuri kam... Do t'i pres kavon e spirancës», vendosi përfundimisht feneristi. Kjo ndodhi në çastin kur lanxha i qe afruar shumë më bovës, në majë të së cilës fikej dhe ndizej feneri.

Lidhi cimën e lanxhës në bovë e me një të kërcyer u hodh në të. Bova u mënjanua nga pesha. Feneristi mbajti vesh. Dëgjohej vetëm lllapashitja e valëve në bregun e afërt e asgjë tjetër. Mori sharrën e nisi të priste kavon e poshtme të spirancës. Dëgjohej vetëm zhurma që shkaktohej nga brerja e metalit. I përkulur afër sipërfaqes së ujit me fytyrë andej, balli i lagej herë pas here, sipas lëkundjeve. Dora që mbante sharrën punonte me vështirësi nën ujë. Herë zhurmonte uji, herë zhurmonte sharra.

Befas ndodhi ajo që s'pritej. U dëgjuan tri bre-shëri të njëpasnjëshme automatiku. Qenë plumba gjurmëlënës. Ata goditën bovën, njëri e gërvishi feneristin në dorë, ndonëse ajo vazhdonte të punonte nën ujë. Sharrën nuk e lëshoi. Drita e fenerit i binte mbi trup. Ajo dritë që e kishte ushqyer vite me radhë, tani po e luftonte. Automatiku vilte zjarr e plumba. Bova e hekurt dhe e madhe e mbronte.

«Më paska pikasur tenentja», mendoi feneristi. Megjithatë nuk mund të largohej pa kryer detyrën. Një herë mendoi të thyente llambën e dritës. Ngrii dorën, por e uli prapë. Plumbat u shtuan. Snajperi e ruante me kujdes dritën e fenerit. Siç dukej kë-shtu e kishte urdhërin. Feneristi po ndjente ujin që po i lagte trupin. Bova po anohej e po hynte në det. Ishte shpuar nga plumbat e po mbushej me ujë. Ai u mbështet fort pas bovës. Plumbat nuk i përshkonin dot anët e hekurta të saj.

Bova qëndroi shumë në ujë dhe e mbrojti ruajtësin e saj, pastaj u zhyt bashkë me feneristin dhe fenerin. Ai pa për herë të fundit shkëlqimin e dritës, që u fik përgjithmonë nën dallgë. U dha krahëve dhe me not zhyt kaloi në të majtë të armiqve që qëllonin vazhdimisht. Doli në sipërfaqe për t'u ori-